

BO'LAJAK O'QITUVCHILARNI KASBIY FAOLIYATGA TAYYORLASHNING NAZARIY ASOSLARI

Artiqbaeva Nurjamal Pirniyazovna

Osiyo Xalqaro Universiteti magistranti.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.18434050>

Annotatsiya. Ushbu maqolada bo'lajak o'qituvchilarni kasbiy faoliyatga tayyorlash jarayonining nazariy asoslari tahlil qilinadi. Pedagogik tayyorgarlikning mazmuni, tuzilmasi va komponentlari, shuningdek, kasbiy kompetensiyani shakllantirish masalalari ilmiy-nazariy jihatdan yoritilgan. Zamonaviy ta'lim tizimida o'qituvchining kasbiy mahorati, shaxsiy va ijtimoiy fazilatlari, innovatsion yondashuvlari muhim omil sifatida asoslab berilgan. Maqolada bo'lajak o'qituvchilarni kasbiy faoliyatga tayyorlashning pedagogik, psixologik va metodik jihatlarini yoritilib, ularning o'zaro uzviy bog'liqligi ochib berilgan.

Kalit so'zlar: bo'lajak o'qituvchi, kasbiy faoliyat, kasbiy tayyorgarlik, pedagogik kompetensiya, ta'lim jarayoni, nazariy asoslar, pedagogik mahorat.

Kirish

Bugungi globallashuv va ta'lim tizimining jadal rivojlanishi sharoitida o'qituvchi shaxsiga bo'lgan talablar tubdan o'zgarmoqda. Zamonaviy o'qituvchi nafaqat bilim beruvchi, balki tarbiyachi, innovator, tadqiqotchi va jamiyatda yetakchi shaxs bo'lishi lozim.

Shu bois bo'lajak o'qituvchilarni kasbiy faoliyatga tayyorlash masalasi pedagogika fanining dolzarb muammolaridan biri hisoblanadi.

Bo'lajak o'qituvchilarni kasbiy faoliyatga tayyorlash jarayoni murakkab, ko'p qirrali va uzluksiz jarayon bo'lib, u nazariy bilimlar, amaliy ko'nikmalar hamda shaxsiy fazilatlarning uyg'un shakllanishini talab etadi. Ushbu jarayonning samaradorligi esa uning ilmiy-nazariy asoslanganligiga bog'liq.

1. Bo'lajak o'qituvchilarni kasbiy faoliyatga tayyorlash tushunchasi

Kasbiy faoliyatga tayyorlash – bu bo'lajak mutaxassisning tanlagan kasbiga oid bilim, ko'nikma, malaka va shaxsiy sifatlarini shakllantirishga qaratilgan maqsadli pedagogik jarayondir.

Bo'lajak o'qituvchi uchun bu jarayon pedagogik bilimlar bilan bir qatorda kasbiy mas'uliyat, axloqiy qadriyatlar va kommunikativ madaniyatni ham qamrab oladi.

Pedagogik adabiyotlarda kasbiy tayyorgarlik quyidagi jihatlarni o'z ichiga oladi:

- 1) nazariy tayyorgarlik;
- 2) amaliy tayyorgarlik;
- 3) psixologik tayyorgarlik;
- 4) metodik tayyorgarlik;
- 5) shaxsiy-kasbiy rivojlanish.

2. Bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy tayyorgarligining nazariy asoslari

Bo'lajak o'qituvchilarni kasbiy faoliyatga tayyorlash nazariyasi pedagogika, psixologiya, didaktika va metodika fanlari bilan chambarchas bog'liq.

Ushbu nazariy asoslar quyidagi yondashuvlarga tayangan holda amalga oshiriladi:

2.1. Kompetensiyaviy yondashuv

Kompetensiyaviy yondashuv bo'lajak o'qituvchining kasbiy faoliyatda muvaffaqiyatli ishlashi uchun zarur bo'lgan kompetensiyalarni shakllantirishga yo'naltirilgan. Bunga quyidagilar kiradi:

- pedagogik kompetensiya;
- kommunikativ kompetensiya;
- axborot-kommunikatsion kompetensiya;
- ijtimoiy va shaxsiy kompetensiya.

2.2. Shaxsga yo'naltirilgan yondashuv

Ushbu yondashuv bo'lajak o'qituvchining individual imkoniyatlari, qiziqishlari va ehtiyojlarini hisobga olgan holda ta'lim jarayonini tashkil etishni nazarda tutadi. Natijada o'qituvchi shaxsining ijodiy va mustaqil fikrlash qobiliyati rivojlanadi.

3. Bo'lajak o'qituvchining kasbiy kompetensiyasi

Kasbiy kompetensiya – bu o'qituvchining pedagogik vazifalarni samarali hal etish qobiliyatidir. U bilim, ko'nikma, malaka va tajribaning birligi sifatida namoyon bo'ladi.

Kasbiy kompetensiya quyidagi komponentlardan iborat:

- motivatsion komponent – kasbga bo'lgan qiziqish va ehtiyoj;
- kognitiv komponent – pedagogik bilimlar tizimi;
- faoliyat komponenti – amaliy ko'nikmalar;
- refleksiv komponent – o'z faoliyatini tahlil qilish qobiliyati.

4. Pedagogik amaliyotning o'rni

Pedagogik amaliyot bo'lajak o'qituvchini kasbiy faoliyatga tayyorlashning muhim bosqichi hisoblanadi. U nazariy bilimlarni amaliyotda sinab ko'rish, pedagogik vaziyatlarni tahlil qilish va mustaqil qaror qabul qilish ko'nikmalarini shakllantiradi.

Pedagogik amaliyot davomida talabalar:

- darslarni rejalashtirish;
- ta'lim metodlarini tanlash;
- o'quvchilar bilan muloqot qilish;
- tarbiyaviy ishlarni tashkil etishni o'rganadilar.

5. Zamonaviy ta'lim sharoitida bo'lajak o'qituvchiga qo'yiladigan talablar

Bugungi kunda o'qituvchidan quyidagi sifatlar talab etiladi:

- innovatsion fikrlash;
- axborot texnologiyalaridan foydalanish;
- tanqidiy va ijodiy tafakkur;
- uzluksiz o'z ustida ishlash;
- pedagogik madaniyat va axloq.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, bo'lajak o'qituvchilarni kasbiy faoliyatga tayyorlash jarayoni ilmiy asoslangan, tizimli va uzluksiz bo'lishi lozim. Ushbu jarayonning samaradorligi nazariy bilimlar, amaliy tajriba va shaxsiy fazilatlarning uyg'unligiga bog'liq.

Zamonaviy ta'lim talablari bo'lajak o'qituvchilardan yuqori kasbiy kompetensiya va pedagogik mahoratni talab etadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Karimov I.A. Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch. – Toshkent: Ma'naviyat, 2008.
2. Abdullaeva Q., Qodirov B. Pedagogika nazariyasi. – Toshkent: Fan, 2019.
3. Xodjayev B.X. Pedagogik mahorat asoslari. – Toshkent: O'qituvchi, 2020.
4. Zunnunov A. Kasbiy ta'lim pedagogikasi. – Toshkent: Innovatsiya, 2021.
5. Muslimov N.A. Bo'lajak o'qituvchilarni kasbiy tayyorlash metodikasi. – Toshkent, 2018.
6. Saidahmedov N. Pedagogik texnologiyalar. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2017.
7. UNESCO. Teacher Education and Professional Development. –